

شناسایی موانع و مشکلات تولید در اقتصاد جمهوری اسلامی ایران با بهره‌گیری از روش تحلیل مضمون

چکیده:

در سال‌های اخیر با شدت گرفتن تحریم‌های اقتصادی، ضعف‌های موجود در اقتصاد کشور بیش‌ازپیش آشکار شد و بر همین اساس مقام معظم رهبری در سال ۱۳۹۲ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی را ابلاغ نمودند. یکی از اساسی‌ترین بندهای موجود در این سیاست‌ها، توجه به ارتقای سطح تولید در کشور است که در چند سال گذشته با صراحت بیشتری مورد تأکید رهبری معظم انقلاب قرار گرفته است. با توجه به اینکه حفظ، ارتقا و جهش سطح تولید در کشور یکی از اساسی‌ترین راهبردهای اقتصادی نظام جمهوری اسلامی ایران در شرایط کنونی است، ضرورت دارد موانع و مشکلات تولید کشور به صورت جامع مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد. این امر می‌تواند زمینه استحکام اقتصاد ملی و کاهش میزان آسیب‌پذیری آن را در پی داشته باشد.

در این مقاله سعی شد با استفاده از روش تحلیل مضمون، این موانع احصا و به‌صورت دسته‌بندی‌شده ارائه شود. به‌منظور استفاده از روش تحلیل مضمون ضمن جمع‌آوری داده‌های مکتوب مرتبط با موضوع، از مصاحبه‌های گروهی متعددی استفاده شده است و درنهایت ۱۸۴ مؤلفه اولیه و ۱۳۵ کد اولیه از متون استنتاج شده، ۶۴ مضمون پایه و ۹ مضمون سازمان‌دهنده با عناوین موانع فرهنگی و جامعه‌شناسی اقتصادی، موانع مرتبط با نظام بانکی، موانع مرتبط با نظام مالیاتی، موانع مرتبط با بازار سرمایه، موانع مرتبط با فضای اقتصاد کلان کشور، موانع درون بنگاهی، موانع بازرگانی، موانع مرتبط با نظام سیاست‌گذاری و اداری کشور و موانع مرتبط با نظام تأمین اجتماعی با مضمون فراگیر موانع و مشکلات تولید در اقتصاد جمهوری اسلامی ایران استخراج شد.

واژگان کلیدی: تولید ملی، رونق تولید، جهش تولید، موانع تولید، سیاست‌گذاری صنعتی، تحلیل مضمون

کد JEL: Z14: سیاست‌گذاری عمومی

۱- مقدمه:

در دنیای امروز اهمیت «قدرت اقتصادی» و نقش آن در تأمین امنیت ملی کشورها بر کسی مستور و پوشیده نیست؛ به‌گونه‌ای که در نظام بین‌الملل شاهد منازعات اقتصادی میان کشورهای قدرتمند هستیم. همچنین شاهد گسترش

اصطلاحاتی مانند «جنگ اقتصادی»^۱ (Harrison, ۲۰۲۰)، «جنگ تجاری»^۲ (Urata, ۲۰۲۰)، «جنگ ارزی»^۳ (Pera, ۲۰۱۸) و «جنگ گمرکی یا تعرفه‌ای»^۴ (Muš, ۲۰۱۹) در میان مراکز مطالعات استراتژیک و حتی نظریه‌پردازان علم اقتصاد هستیم.

بر همین اساس دشمنان جمهوری اسلامی ایران تلاش می‌کنند با ضربه زدن به اقتصاد ملی و تولیدات داخلی، به نظام اسلامی آسیب وارد سازند. به بیان دیگر با توجه به افزایش توان نظامی نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران، نظام سلطه فرمان هجمه و منازعه با نظام را به سمت لایه‌های اقتصادی و اجتماعی متمایل نموده است؛ به طوری که به نقاط ضعف ما در حوزه‌های اقتصادی چشم طمع دوخته است. دشمنان نظام جمهوری اسلامی، ایجاد چالش و بحران در امور اقتصادی نظام اسلامی را مترادف با براندازی و اضمحلال آن تفسیر می‌نمایند و از این منظر تحریم‌های ظالمانه‌ای را علیه جمهوری اسلامی ایران وضع می‌کنند. با توجه به این موضوع، مؤثرترین راه مقابله و عالی‌ترین رویکرد جمهوری اسلامی ایران در قبال جنگ اقتصادی دشمن، نسخه بی‌بدیل «اقتصاد مقاومتی» ارائه شده توسط مقام معظم رهبری^(مدظله العالی) است (خوش‌چهره و همکاران، ۱۳۹۸).

نگاهی به نام‌گذاری سال‌های اخیر از سوی مقام معظم رهبری نشان از این دارد که عرصه اقتصادی، خصوصاً عرصه تولید ملی، ضرورت و اولویت اصلی جمهوری اسلامی ایران است. معظم له در بیانات مختلف، تولید ملی را اساس و حلقه اساسی پیشرفت اقتصاد دانسته و بر لزوم حمایت مسئولان از این امر تأکید کرده‌اند که آخرین آن، نام‌گذاری سال ۱۳۹۹ تحت عنوان «جهش تولید» است. این نام‌گذاری‌ها حاکی از نوعی مقدمه‌چینی و ایجاد بستر مناسب در جهت تحقق «اقتصاد مقاومتی» است.

با توجه به مطالب یاد شده، دلیل و ضرورت تأکیدهای مکرر رهبری نظام بر پیشرفت اقتصادی مشخص است و شاید تنها راه برون‌رفت کشور از این همه هجمه بیرونی، صرفاً اتخاذ رویکرد جهادگونه‌ی اقتصادی است و اولین گام این حرکت جهادگونه، از راه رونق تولیدات ملی و با اتکا به سرمایه‌های ایرانی میسر است. طی یک سال و نیم اخیر،

۱. Economic warfare

۲. Trade war

۳. Currency war

۴. Customs war or Tariff war

اگرچه اقتصاد کشور با مشکلات فراوانی مواجه بوده ولیکن این شرایط موجب تحرک فعالان بخش‌های مختلف اقتصادی برای استفاده از فرصت تحریم برای رونق و عمق‌بخشی به فعالیت‌ها شده است.

موارد فوق نشانگر آن است که حرکت به سمت رونق تولید آغاز شده ولیکن هنوز مشکلات و سختی‌هایی وجود دارد مانع از «رونق تولید» می‌شود. در این راستا، شناخت تنگناها و چالش‌های پیش‌روی این شعار ملی، سیاست‌گذاران، کارشناسان، مدیران دولتی و تولیدی و سایر ذی‌نفعان را در اتخاذ سیاست‌ها و راهکارهای مقابله‌ای مناسب، یاری می‌رساند (پویا، قره باغی و بهپور، ۱۳۹۱). از این رو، مطالب این مقاله در پنج بخش تدوین شده است. پس از مقدمه، به بررسی ادبیات موضوع پرداخته و سپس مروری بر مطالعات انجام شده در زمینه موانع جهش تولید ارائه شده است. در قسمت بعد، پس از تبیین روش تحقیق، به توصیف و تحلیل داده‌های مورد استفاده در این پژوهش می‌پردازیم. در نهایت نیز از مجموعه مطالب، جمع‌بندی و نتیجه‌گیری شده است.

۲- ادبیات موضوع:

۲,۱. پیشینه پژوهش

در ارتباط با موانع و مشکلات تولید در اقتصاد جمهوری اسلامی ایران، مطالعات متعددی صورت گرفته است که در این بخش به برخی از مهم‌ترین آن‌ها اشاره می‌شود.

آرمان (۱۳۸۵) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی موانع تولید با تأکید بر بازار سرمایه، سرمایه‌گذاری خارجی و سهم سرمایه‌گذاری در GDP» تلاش کرده تا موانع تولید در ایران را مورد ارزیابی قرار دهد و به مواردی مانند بازار سرمایه، قوانین مالیاتی، حساب ذخیره ارزی و ... مورد کند.

پویا و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهش خود با عنوان «طبقه‌بندی چالش‌ها و تنگنای مدیریت تولید ملی و راهکارهای مقابله با آن» با بهره‌گیری از روش تحلیل محتوا و رویکرد استقرایی، به شناسایی و طبقه‌بندی مسائل، چالش‌ها و تنگنای تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه ایرانی پرداخته و راهکارها و بدیل‌های رفع و مقابله با این دغدغه‌ها و تنگناها را تبیین می‌نماید.

عندلیب و صادقی شاهدانی (۱۳۹۸) در مقاله‌ای تحت عنوان «شناسایی و رتبه‌بندی موانع اقتصادی سرمایه‌گذاری در تولید کالاهای اساسی کشاورزی» ضمن شناسایی موانع گوناگون اقتصادی مؤثر بر سرمایه‌گذاری کالاهای اساسی کشاورزی، با روش تحلیل سلسه‌مراتبی (AHP) و از راه پیمایش به اولویت‌بندی و وزن‌دهی به این موانع می‌پردازد.

سعیدی و همکاران (۱۳۹۷) در مقاله‌ای تحت عنوان «شناسایی موانع نقش آفرینی عشایر در تولید ملی با رویکرد توازن حق مدار» سعی دارند ضمن شناسایی موانع نقش آفرینی عشایر در حوزه تولید ملی، راهکارهای مناسب با آن‌ها را مطابق نظریه اقتصاد مقاومتی ارائه دهند.

نوری یوشانلوئی و اخوان طباطبائی (۱۳۹۷) در مقاله‌ای تحت عنوان «نقد موانع بین‌المللی و ملی حمایت از تولید داخلی و راهکارهای حقوقی آن» سعی می‌کند به بررسی موانع بین‌المللی و داخلی حمایت از تولیدات داخلی و ارائه راهکارهای حقوقی درباره آن و تأثیر الزامات تجاری بین‌المللی در حمایت از تولید داخلی و همچنین تأثیر تحریم‌های بین‌المللی در تأمین ملزومات تولید داخلی و ارائه راهکارهای حقوقی بپردازد.

کتاب «ساز و کار تولید ملی؛ ظرفیت‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها» (۱۳۹۱) نوشته سید حسین اسحاقی که به مناسبت نام‌گذاری سال ۱۳۹۱ به نام سال تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه ایرانی نگاشته شده است، کارآفرینی را به عنوان نیروی محرکه تولید معرفی کرده و موانع تولید و راهکارهای رفع آن را مورد بررسی قرار می‌دهد. تأکید بیشتر نویسنده بر روی نظارت، مهار قاچاق کالا، مدیریت صحیح واردات و نیز برداشتن موانع عمده صادرات است.

میرمطهری (۱۳۸۸) در کتاب خود با عنوان «نگاهی به اقتصاد ایران» بر روی دو مانع اصلی «تورم» و «بیکاری» متمرکز شده است. نویسنده معتقد است انباشت سرمایه در بنگاه‌های دولتی و خصوصی روبه کاهش است. از این رو، از آنجا که امکانات بازار پول برای تأمین مالی توسعه اقتصادی محدود است و از سویی می‌تواند پیامدهای مخاطره‌آمیزی برای شبکه بانکی داشته باشد؛ توجه به امکانات بازار سرمایه راهکار غلبه بر تورم رکودی در اقتصاد ایران است. میرمطهری در این کتاب تلاش می‌کند با بررسی مباحثی چون جهانی‌سازی و اقتصاد ایران، اقتصاد سیاسی ایران، خصوصی‌سازی و...، ضمن شناخت معضلات امروز اقتصاد ایران، راهکارهایی برای برون رفت از آن ارائه کند.

عمده پژوهش‌های صورت گرفته به بررسی موانع و عوامل مؤثر بر تولید داخلی در بخش‌های مختلف اقتصاد ایران پرداخته‌اند اما پژوهشی به صورت جامع، تمام عوامل مؤثر بر تولید داخلی را مورد بررسی قرار نداده است که

این امر تمایز بنیادین این پژوهش می‌باشد. همچنین برخی از منابع نیز تلاش کرده‌اند موانع تولید را احصاء کنند اما به دلیل گذشت زمان و قدیمی بودن پژوهش‌ها، بسیاری از آن موانع برطرف شده است و موانع جدیدی بر سر راه تولید قرار گرفته است. از این رو وجه تمایز مقاله حاضر با پژوهش‌های پیشین، جامع‌نگری در خصوص موانع تولید و نیز به‌روز بودن این موانع است.

۲,۲. تولید ملی

تولید فرایندی است برای ترکیب انواع ورودی‌های مادی و غیرمادی (مانند برنامه‌ها، فوت و فن^۵) به‌منظور ایجاد چیزهایی برای مصرف (خروجی). خروجی این عمل، کالا یا خدماتی است که دارای ارزش است و به افراد سود می‌رساند (Wahane & Shahare, ۲۰۱۸). به عبارت دیگر تولید را می‌توان جریان ایجاد محصولات و خدمات برای پاسخگویی به نیاز مصرف‌کنندگان دانست، چون تا زمانی که محصولی مصرف نشود و یا امکان مصرف شدن نداشته باشد نیازی را برآورده نمی‌کند (خوش‌چهره و همکاران، ۱۳۹۸). همچنین تولید فعالیت منسجمی برای تبدیل منابع به محصولات نهایی در قالب کالاها و خدمات است. هدف از تولید نیز برآورده کردن نیاز تقاضا برای چنین محصولاتی است (Adi Mursalin, ۲۰۲۰, p. ۶۷). بر اساس این تعاریف مشخص می‌شود که در اقتصاد، به صرف ایجاد محصولات، تولید نمی‌گوییم؛ بلکه کلمه «تولید» به محصولاتی اطلاق می‌گردد که به‌منظور برآورده کردن تقاضا ایجاد شده باشد.

مفهوم «تولید ملی» نیز به مجموعه کالاها و خدماتی گفته می‌شود که توسط عوامل مولد مربوط به یک کشور در طی یک دوره زمانی خاص تولید شده باشد (Michie, ۲۰۰۳, p. ۷۲). به بیان دیگر تولید ملی به تمام محصولاتی گفته می‌شود که فرآیند تولید آن در داخل یک کشور تکمیل شده باشد؛ هر چند برخی نهاده‌های واسطه‌ای آن وارداتی باشد که این امر از خلوص ملی بودن کالاها می‌کاهد و کالای تولید شده صد درصد بومی و ملی محسوب نمی‌گردد. البته خدمات نیز می‌تواند در چارچوب مفهوم تولید ملی قرار گیرد. خدمات فنی، مهندسی، نرم‌افزاری، علمی و مشاوره‌ای نیز تولید ملی محسوب می‌گردند. به این ترتیب کالاها و خدماتی که توسط شرکت‌های ثبت شده در کشور تولید

۵. Know-how

و ارایه می‌گردند را تولید ملی می‌نامیم. بدین ترتیب تولید ملی مفهومی است که طیف وسیعی از محصولات کشاورزی، صنعتی، معدنی، مسکن، بازرگانی و خدماتی یک ملت را دربرمی‌گیرد (بی‌نا، ۱۳۹۷).

توجه به تولید ملی، اثرات اقتصادی، اجتماعی و سیاسی مهمی دارد. از یک طرف اشتغال را افزایش می‌دهد و از طرفی سبب کاهش واردات می‌شود. به علاوه اثر روانی آن یعنی اعتماد به نفس و غرور ملی را ارتقا داده و اثرات هویت بخش آن بر شخصیت تک تک مردم نیز مؤثر خواهد بود. استقلال اقتصادی نیز از مسیر تولید می‌گذرد. بنابراین تولیدات ملی باید در اولویت کشور قرار گرفته و عوامل ضدتولید باید شناسایی و برطرف شوند (شفیعا و موسوی‌لقمان، ۱۳۹۴).

تولید کالا یا خدمات مستلزم استفاده از منابع خاص یا «عوامل تولید» است. این عوامل می‌تواند به چند روش طبقه‌بندی شود اما معمول آن است که آن‌ها را براساس ویژگی‌های خاصی که دارند طبقه‌بندی کنیم. اگر این فرض را بپذیریم که تولید کالا و خدمات نتیجه فعالیت افرادی است که اولاً با منابع طبیعی کار می‌کنند و ثانیاً از وسایل، ابزارها و ماشین‌آلات مختلف استفاده می‌کنند، تقسیم‌بندی قابل قبولی از عوامل تولید به دست می‌آوریم. بر این اساس، نیروی کار، زمین و سرمایه از عوامل اصلی تولید محسوب می‌شوند. به عبارت دیگر افراد درگیر در امر تولید، از مهارت و تلاش خود برای ساختن کارها و انجام کارهای مورد نظر استفاده می‌کنند. این تلاش بشر به عنوان کار شناخته می‌شود. همچنین منابع طبیعی که مردم از آن برای تولید محصولات مورد نیاز استفاده می‌کنند، زمین نامیده می‌شود. تجهیزات مورد استفاده آن‌ها نیز سرمایه نامیده می‌شود. البته باید توجه داشت که این سه عامل به طور مستقل از یکدیگر فعالیت نمی‌کنند؛ بلکه برای تولید محصول نهایی نیازمند ترکیب این عوامل و هماهنگی فعالیت‌های آن‌ها هستیم. این وظیفه برعهده کارآفرین^۶ است. این تنها کارکرد کارآفرین نیست. یکی دیگر از وظایف کارآفرین، پذیرش ریسک است. در واقع، تصمیم برای تولید محصولی هنگامی گرفته می‌شود که کارآفرین برخی از ریسک‌های تولید آن محصول (مانند عدم اطمینان درباره تحقق تقاضای خرید محصول) را بپذیرد (Mukherjee & Ghose, ۲۰۰۲, pp. ۱۵۸-۱۵۹).

در ادبیات اقتصادی، علاوه بر عوامل فوق، عامل محیط کسب و کار^۷ نیز نقش بسیار مهمی در تولید دارد. محیط کسب و کار در یک تعریف کلی، مجموعه عواملی است که بر عملکرد بنگاه تأثیر می‌گذارد اما مدیر نمی‌تواند آن‌ها را به سهولت تغییر دهد. محیط کسب و کار نامناسب با افزایش هزینه‌های تولید، نامناسب کردن اندازه شرکت‌ها، کاهش امکان تعامل شرکت‌ها و در نتیجه کاهش زنجیره شدن شرکت‌ها، افزایش ریسک راه‌اندازی کسب و کار جدید، کاهش مشارکت‌های مالی و افزایش اقتصاد غیررسمی، آثار منفی بر عملکرد اقتصاد دارد (شهنازی و دهقان شبانی، ۱۳۹۰). بنابراین لازم است دولت‌ها، اقدامات و تدابیر ویژه‌ای را به منظور کمک به فعالیت‌های واحدهای تولیدی داخلی اتخاذ نمایند.

اگر حمایت از تولید ملی شتاب بگیرد و رونق به این عرصه بازگردد، برکات آن برای کل اقتصاد کشور خواهد بود. رونق صنعت بومی موجب رشد و ارتقای بخش تولید اعم از صنعت، معدن و کشاورزی شده و همین امر موجب اشتغال‌آفرینی خواهد شد. با رونق صنعت داخلی درآمد دولت افزایش می‌یابد و زمینه برای فعالیت عمرانی بیشتر در کشور فراهم می‌شود؛ بنابراین کالای داخلی چرخ پیشرفت اقتصادی را در کشور به حرکت درخواهد آورد و با اشتغال‌زایی پایدار و کاهش بیکاری، آسیب‌های اجتماعی ناشی از بیکاری (همچون فقر، طلاق و اعتیاد) را کاهش خواهد داد و به سالم‌سازی جامعه کمک خواهد کرد. حمایت از کالای داخلی، اقتصاد ملی را قدرتمند ساخته، موجب بهبود رفاه اجتماعی شده و سطح معیشت جامعه را ارتقا خواهد داد. همچنین مصرف کالای داخلی وابستگی اقتصادی به خارج را کاهش داده و تحریم‌های دشمنان را بی‌اثر خواهد کرد (اخوان، ۱۳۹۸).

۲.۳. رونق تولید

واژه تولید^۸ در لغت به معانی استخراج، فرآورده، محصول، کار، عمل، نتیجه، ارائه و تولید آمده است (حمیم، ۱۳۸۶، ص ۵۲۶). در اقتصاد نیز تولید را خلق مطلوبیت از طریق فعالیت انسانی می‌دانند و به علم مطالعه آن تئوری تولید گفته می‌شود که از بسیاری جهات مشابه تئوری مصرف (یا مصرف کننده) است (Sickles & Zelenyuk, ۲۰۱۹, p. xxiii).

۷. Business Environment

۸. Production

تولید عبارت است از هرگونه فعالیت و کار (صرف انرژی) که عنصر یا عناصری از طبیعت را به مصرف انسان نزدیک کند؛ مانند کشت گندم که از یک دانه گندم چندین ده دانه به وجود می آورد؛ یعنی خاک را به مصرف نزدیک می سازد (توانایی فرد، ۱۳۸۶، ص ۸۱۷). همچنین تولید را ایجاد فایده و مطلوبیت برای ارضای خواسته های افراد می دانند؛ در عین حال تولید، رشته ای از فعالیت های انسانی است که عوامل تولید توسط آن ها با یکدیگر ترکیب شده و کالاها و خدمات مورد نیاز افراد را فراهم می کند. به عبارت دیگر تولید کردن یعنی ایجاد فواید اقتصادی جدید. مفهوم تولید، علاوه بر جریان تغییر کالاها، شامل کلیه خدماتی است که در بهبود فایده کالا مؤثر بوده و به هنگام نیاز در دسترس افراد قرار می گیرند (قنادان، ۱۳۸۶، ص ۱۰۳).

در ادبیات اقتصادی، ایجاد افزایش و رونق در تولید، وابسته به دو عامل «ایجاد بنگاه های جدید» و «رشد بنگاه های موجود» است. (فیض پور، رادمنش و شاه محمدی مهرجردی، ۱۳۹۵) در ادبیات اقتصاد صنعتی از این دو به به ترتیب با عناوین استراتژی گسترش و استراتژی رشد یاد شده است. همچنین شواهد تجربی^۹ نیز بیانگر آن است که در مقایسه با ایجاد بنگاه های جدید (استراتژی گسترش^{۱۰})، رشد بنگاه های موجود (استراتژی رشد^{۱۱}) -خصوصاً زمانی که بخش عمده ای از ظرفیت آن ها به صورت خالی رها شده و به عبارتی، تولید در اندازه هایی کمتر از حداقل اندازه کارا^{۱۲} صورت می گیرد- زمینه را برای تخصیص بهینه منابع تولید، فراهم کرده و این در قدم بعدی افزایش تولید را سبب می شود. در دنیای واقعی، بنگاه های اقتصادی در اکثر موارد در اندازه ای کمتر از اندازه کارا فعالیت کرده و از این رو، بخشی از ظرفیت آن ها به صورت خالی رها خواهد شد. به عبارت دیگر، اگرچه توانایی بهره برداری از ظرفیت های بالقوه ایجاد شده برای رسیدن به اندازه کارا در بنگاه ها وجود دارد، اما این امکان مورد غفلت قرار گرفته و این موضوع با گذر زمان می تواند زمینه را برای هدررفت سرمایه و بروز مشکلات اقتصادی و اجتماعی فراهم کند که بیکاری نیروی کار یکی از آن ها محسوب می شود (فیض پور، رادمنش و شاه محمدی مهرجردی، ۱۳۹۵).

۹. برای مطالعه بیشتر رجوع کنید به: Sleuwaegen and Goedhuys, ۲۰۰۲; Goddard and et al., ۲۰۰۳; Del Monte & Papagni, ۲۰۰۳.

۱۰. Expanding Strategy

۱۱. Growth Strategy

۱۲. Minimum Efficient Scale (MES)

با توجه به نام گذاری سال ۱۳۹۸ به عنوان سال رونق تولید و سپس نام گذاری سال ۱۳۹۹ به عنوان سال جهش تولید لازم است به بررسی این دو مفهوم و مقایسه این دو با یکدیگر نیز پرداخته شود.

رونق تولید پیش نیازی بر جهش تولید است (هوشنگی، ۱۳۹۹) در رونق تولید با بهبود عوامل تولید، روند رو به رشد در وضعیت تولید به وجود می آید و در گام بعدی در صورتی که با استفاده از ابزارهای نوین تکنولوژی، ایجاد بسترهای مناسب، استفاده از روش های نوین تامین مالی، تقویت بخش های پیشران اقتصادی و زنجیره های تولید شتاب و رشد پرسرعت تولید را شاهد باشیم می توانیم بگوییم جهش تولید محقق شده است (دژپسند، ۱۳۹۹).

بدین ترتیب می توان گفت جهش تولید در ادامه رونق تولید است و مرحله ای است که بعد از دوره آمادگی زیرساخت های نهادی و فنی اقتصادی، با استفاده از ابزارهای تکنولوژیکی و بکارگیری ظرفیت های خالی اقتصادی رخ می دهد که در نتیجه آن تولید با سرعت چشمگیری افزایش یابد و زمینه پیشرفت اقتصادی را فراهم می کند. بدین ترتیب موانع تحقق رونق تولید در بسیاری از موارد با موانع جهش تولید مشترک است.

۳- روش شناسی پژوهش:

پژوهش حاضر از لحاظ هدف، کاربردی و از نظر رویکرد، دارای رویکرد تفسیری می باشد و از نظر راهبرد، دارای راهبرد پژوهش کیفی است. شیوه گردآوری داده های این پژوهش، اسنادی و انجام مصاحبه خبرگانی است و روش تحلیل داده ها نیز روش «تحلیل مضمون» است.

در این پژوهش، با بهره گیری از روش تحلیل مضمون، موانع و مشکلات تولید در اقتصاد جمهوری اسلامی ایران از طریق انجام مطالعات اسنادی (کتاب ها، مقالات و سایر مکتوبات) و نیز انجام مصاحبه های خبرگانی (به دلیل عدم اشباع نظری در مطالعات اسنادی) پیرامون موانع تولید در کشور استخراج گردید که نمونه هایی از آن در جدول شماره ۲ قابل مشاهده است. جامعه تحقیق در این پژوهش افرادی هستند که شرایط ذیل را دارا می باشند:

- دارای تحصیلات کارشناسی ارشد و دکتری باشند؛
- حداقل ۱۰ سال سابقه مدیریتی یا اجرایی مرتبط با صنعت و تولید داشته باشند.

برای انتخاب این افراد از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد؛ زیرا این روش امکان دسترسی به متخصصان واجد شرایطی که دانش عمیق در این زمینه دارند را فراهم می‌آورد. بنابراین، ۱۵ نفر از خبرگان واجد شرایط به صورت هدفمند انتخاب شدند. افراد مورد مصاحبه تعدادی از اساتید، فعالان و مدیران اقتصادی نظام بوده‌اند که با انجام مصاحبه، تجارب و دیدگاه‌های آن‌ها درباره موضوع پژوهش بررسی شده است. همچنین قابل ذکر است که اشباع نظری محققان، کفایت جمع‌آوری داده‌ها را تعیین نموده است.

پس از گردآوری داده‌ها، با استفاده از روش تحلیل مضمون به بررسی ارتباط نظری و مفهومی داده‌های به دست آمده برای رسیدن به الگوی مفهومی مورد نظر اقدام نموده‌ایم. تحلیل مضمون، فرایندی برای تحلیل اطلاعات کیفی به شمار می‌رود. لذا تحلیل مضمون فقط یک روش کیفی نیست؛ بلکه فرایندی است که می‌تواند در اکثر روش‌های کیفی (اگر نگوییم همه روش‌های کیفی) به کار رود. همچنین این روش امکان تبدیل اطلاعات کیفی به کمی را فراهم می‌کند (Boyatzis, ۱۹۹۸, p. ۴).

همان‌گونه که در بیان ادبیات نظری مقاله مشخص است، عوامل مفهومی مقاله در زمینه‌ها و سطوح تحلیل متفاوت، تنوع زیادی دارند؛ از این رو انتخاب رویکرد کمی به این پژوهش ممکن است باعث کاهش عوامل تحت جستجو یا حتی نادیده ماندن آن‌ها شود؛ چراکه ساخت چهارچوب‌های نظری در این رویکرد ه مقدمه طرح فرضیه‌ها است، پژوهش را در قالب‌هایی قرار می‌دهد که انعطاف لازم را برای برخورد با وضعیت جدید ندارند (Midrash, ۲۰۱۱, p. ۳۳).

در توضیح روش تحلیل مضمون باید گفت که مضمون یا تم، بیانگر چیز مهمی در داده‌ها در رابطه با سؤالات تحقیق است و تا حدی معنی و مفهوم الگوی موجود در مجموعه‌ای از داده‌ها را نشان می‌دهد (Braun & Clarke, ۲۰۰۶). یک مضمون، الگویی است که در داده‌ها یافت می‌شود و حداقل به توصیف و سازمان‌دهی مشاهدات و حداکثر به تفسیر جنبه‌هایی از پدیده مورد بررسی می‌پردازد. (Boyatzis, ۱۹۹۸, p. ۴)

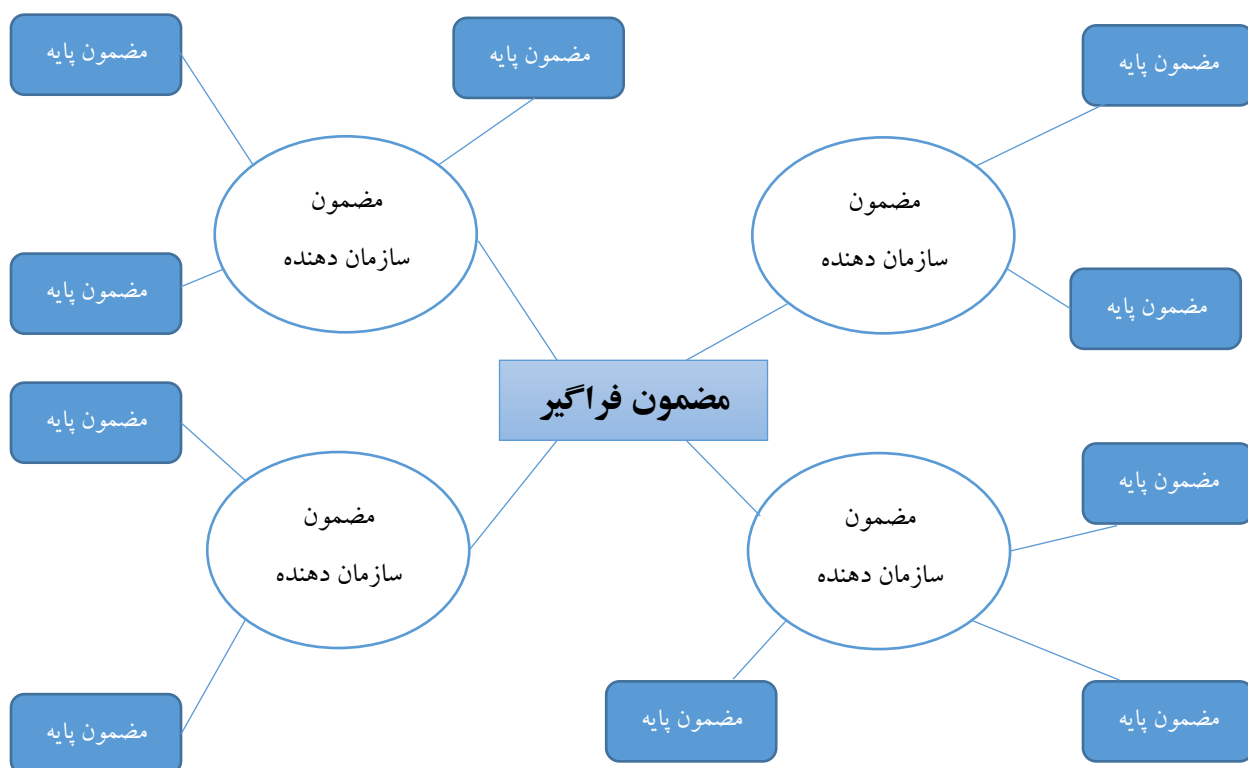
شبکه مضامین بر اساس یک رویه مشخص، مضامین زیر را نظام‌مند می‌کند:

الف) مضامین پایه

ب) مضامین سازمان‌دهنده

ج) مضامین فراگیر

سپس این مضامین به صورت نقشه‌های شبکه وب رسم می‌شوند که در آن مضامین برجسته هر یک از این سه سطح همراه با روابط میان آن‌ها نشان داده می‌شود. شبکه مضامین به عنوان رویه‌ای برای تهیه مقدمات تحلیل یا ارائه نتایج پایانی تحلیل نیست بلکه تکنیکی برای شکستن متن و یافتن نکات معقول و برجسته روشنی در درون متن است. (عابدی جعفری و همکاران، ۱۳۹۰).

شکل شماره (۱). ساختار یک شبکه مضامین (عابدی جعفری و همکاران، ۱۳۹۰)

اگر بخواهیم مراحل انجام تحلیل مضامین را به صورت یک فرایند بررسی نماییم می‌توانیم این مراحل را در جدول زیر خلاصه کنیم:

مرحله	گام	اقدام
تجزیه متن	آشنا شدن با متن	پیاده‌سازی داده‌ها مطالعه و باز مطالعه داده‌ها نوشتن ایده‌های اولیه

	کدگذاری	پیشنهاد چهارچوب کدگذاری تفکیک متن به بخش‌های کوچک‌تر کدگذاری ویژگی‌های جالب داده‌ها
	شناسایی مضامین	تطبیق دادن کدها با مضامین بالقوه استخراج مضامین از بخش‌های کدگذاری شده پالایش و بازبینی مضامین
	ترسیم شبکه مضامین	بررسی و کنترل همخوانی مضامین با کدهای استخراج شده مرتب نمودن مضامین انتخاب مضامین پایه، سازمان دهنده و فراگیر ترسیم نقشه (های) مضامین اصلاح و تأیید شبکه‌ها
تشریح متن	تحلیل شبکه مضامین	تعریف و نام‌گذاری مضامین توصیف و توضیح شبکه مضامین
ترکیب متن	تدوین گزارش	تلخیص شبکه مضامین استخراج نمونه‌های جالب برقراری ارتباط میان مبانی نظری و تحلیل نوشتن گزارش علمی و تخصصی از تحلیل‌ها

جدول شماره (۱) (۲۰۰۶، Braun & Clarke)

۴- یافته‌های پژوهش:

با مطالعه کتاب‌ها، مقالات و سایر مکتوبات پیرامون موانع و مشکلات تولید در جمهوری اسلامی ایران و انجام مصاحبه‌های تخصصی، ۶۴ مضمون پایه و ۹ مضمون سازمان‌دهنده ذیل مضمون فراگیر موانع و مشکلات تولید در اقتصاد جمهوری اسلامی ایران استخراج گردید که نمونه‌هایی از آن در جدول ۲ قابل مشاهده است. سپس به‌منظور تأیید روایی تحقیق، مؤلفه‌های احصاء شده در اختیار خبرگان قرار گرفته و تمام مؤلفه‌ها مورد تأیید قرار گرفتند.

ردیف	نمونه متن داده‌های کیفی	مضمون پایه	مضمون سازمان‌دهنده	مضمون فراگیر
------	-------------------------	------------	--------------------	--------------

۱	ما وقتی می‌خواهیم کالایی تولید کنیم به مواد اولیه نیازمندیم تا وارد کنیم؛ چون در داخل وجود ندارد ولی برخی اوقات به ما ارز نمی‌دهند و مشکل ارزی داریم؛ درحالی که کسی که کالای تمام شده را وارد می‌کند، می‌تواند ارز بگیرد و با سود بسیار بالایی کارش را پیش ببرد.	تخصیص ارز به واردات کالای تمام شده به جای مواد اولیه	موانع مرتبط با نظام سیاست‌گذاری و اداری کشور ایران	موانع و مشکلات تولید در اقتصاد جمهوری اسلامی ایران
۲	متأسفانه در کشور صنعت راه خودش را می‌رود و دانشگاه راه خودش را می‌رود. هرچند در سال‌های اخیر انصافاً تلاش‌های خوبی را شاهد بودیم ولی به هر حال این مشکل وجود دارد که مسیر دانشگاه و مسیر صنعت از هم جدا هستند و تا این معضل برطرف نشود، آنگونه که باید از ظرفیت‌های کشور استفاده نمی‌شود.	عدم ارتباط مناسب صنعت و دانشگاه	موانع مرتبط با فضای اقتصاد کلان کشور ایران	موانع و مشکلات تولید در اقتصاد جمهوری اسلامی ایران
۳	ما متأسفانه حجم بالایی از اقتصاد پنهان و زیرپله‌ای داریم که این لزوماً به معنی فساد نیست بلکه خیلی اوقات مثلاً کفاشی است که یک جای کوچکی برای خودش گرفته و مشغول کسب و کار است ولی جایی ثبت نشده است و منطقی هم هست که او برای ثبت کردن خودش اقدام نکند؛ چون مصیبت دریافت مجوز و مالیات و ... دارد که برایش نمی‌صرفد. همین‌ها برای تولیدی‌های ما نیز مشکل ایجاد می‌کنند و آن‌ها نیز وقتی مواد اولیه برای این زیرپله‌ای‌ها می‌فروشند نمی‌توانند ثبت کنند و ناچار به دو دفتری شدن می‌شوند.	گسترده‌گی زیرپله‌ای‌ها و اقتصاد پنهان	موانع مرتبط با فضای اقتصاد کلان کشور ایران	موانع و مشکلات تولید در اقتصاد جمهوری اسلامی ایران
۴	ما در سال‌های گذشته، فرهنگ به دنبال گنج بودن را ترویج کردیم و مردم فکر می‌کنند می‌شود یک شبه به ثروت کلان رسید و همه دنبال این هستند بدون زحمت پول به دست بیاورند. حوادث این چند سال هم در این بی‌تأثیر نبوده است؛ چون یک عده با فساد و رانت توانسته‌اند سودهای کلانی به دست بیاورند و این خودش عاملی است که افراد برای رسیدن به موفقیت حاضر به تلاش و کار نباشند.	فرهنگ به دنبال گنج بودن	موانع فرهنگی و جامعه‌شناسی اقتصادی ایران	موانع و مشکلات تولید در اقتصاد جمهوری اسلامی ایران

۵	آن قدری که ما واردات کالاهای غیر ضروری در کشور داریم واقعاً باعث تاسف می شود؛ البته نمی گویم این آمار به نسبت بقیه کشورها خیلی بالاست چون اطلاعی ندارم ولی به هر حال بقیه کشورها شعار رونق و جهش تولید ندارند و این ما هستیم که باید برای جهش تولید تلاش کنیم که یکی از راه های آن ساماندهی واردات است تا هر چیزی وارد کشور نشود. چون واقعاً به صنعت کشور آسیب می زند. البته من موافق ممنوع کردن واردات نیستم و نباید اینگونه تعبیر کرد بلکه من می گویم چرا باید این میزان واردات کالاهای غیر ضروری داشته باشیم. برخی چیزها اتفاقاً باید وارد شود؛ چون باعث افزایش کیفیت کالاهای داخلی می شود یا مواد اولیه و تجهیزاتی است که برای تولید به آن ها نیاز داریم.	واردات کالاهای غیر ضروری	موانع بازرگانی	موانع و مشکلات تولید در اقتصاد جمهوری اسلامی ایران
---	---	--------------------------	----------------	--

جدول شماره (۲) نمونه هایی از مضامین شناسایی شده

بدین ترتیب پس از کدگذاری اولیه، متناسب با این کدگذاری به ۶۴ مضمون پایه رسیدیم که در قالب ۹ مضمون محوری سازماندهی شدند:

۱- **موانع فرهنگی و جامعه شناسی اقتصادی رونق تولید:** عدم وجود فرهنگ کار، تلاش و سخت کوشی، عدم وجود روحیه ریسک پذیری، عدم وجود فرهنگ کارآفرینی، عدم وجود فرهنگ صبر و تدریج برای موفقیت، وجود دیدگاه های جبرگرایانه برای موفقیت و شکست، نگاه غلط به دولت به عنوان نهاد توزیع پول، فرهنگ مصرف کالاهای خارجی، فرهنگ به دنبال گنج بودن، عدم وجود روحیه همکاری میان فعالان اقتصادی

۲- **موانع مرتبط با نظام بانکی:** عدم وجود سازوکار شفاف و مناسب در ارائه تسهیلات به تولید، بدهی معوق تولیدی ها به بانک ها، صرف بخش عمده ای از تسهیلات بانکی به بخش خدمات به جای تولید، پایین بودن سقف تسهیلات اعطایی بانک ها به بخش تولید، عدم اولویت بندی و سطح بندی تولیدی ها و طرح های تولیدی به منظور اعطای تسهیلات

۳- **موانع مرتبط با نظام مالیاتی:** عدم وجود مالیات بر عایدی سرمایه و سپرده‌های کلان بانکی، اخذ مالیات از معاملات نسیه و غیرنقدی، عدم پرداخت مالیات توسط بخش‌های پنهان و بخش‌های فاسد اقتصادی، شار مالیاتی بر واحدهای تازه تأسیس یا واحدهای مشکل‌دار

۴- **موانع مرتبط با بازار سرمایه:** نرخ گذاری دستوری اوراق بهادار توسط بانک مرکزی و سازمان بورس، عدم انتشار صکوک با رتبه‌بندی، بالا بودن هزینه انتشار اوراق بهادار مالی، توزیع غیر شفاف منافع حاصل از انتشار اوراق، پیچیدگی ماهیت صکوک و فرآیندهای آن

۵- **موانع مرتبط با فضای اقتصاد کلان کشور:** عدم وجود زنجیره‌های ارزش، عدم وجود ثبات اقتصادی، نهادینه شدن اقتصاد متکی به نفت، کاهش قدرت خرید مردم، سنتی بودن نگاه به تولید در کشور، عدم صادرات محوری تولید، مشکلات سیستم حمل‌ونقل، عدم ارتباط مناسب صنعت و دانشگاه، گستردگی زیرپله‌ای‌ها و بخش پنهان اقتصاد، غیررقابتی بودن بازار در برخی حوزه‌ها، گستردگی قاچاق، گستردگی فعالیت‌های غیر مولد اقتصادی

۶- **موانع درون بنگاهی رونق تولید:** قدیمی بودن تکنولوژی، عدم وجود مدیریت به‌روز و کارآمد، ضعف در منابع انسانی به‌روز، عدم تولید تقاضامحور

۷- **موانع بازرگانی رونق تولید:** زمان‌بر بودن ترخیص واردات مواد اولیه، عدم استفاده از ظرفیت تعرفه ترجیحی، عدم امکان ارتباطات مناسب بین‌المللی، تحریم مواد اولیه و تجهیزات موردنیاز، عدم پایش مناسب ظرفیت بازارهای بین‌المللی، واردات کالاهای غیرضروری

۸- **موانع مرتبط با نظام سیاستگذاری و اداری کشور:** عدم حمایت از نشان‌های ملی، عدم وجود شفافیت، رقابت دولت و بخش خصوصی در برخی حوزه‌ها، عدم وجود سامانه‌های قدرتمند اطلاعاتی، عدم وجود سیاست‌های حمایت از تولید صادرات محور، ضعف در قوانین حمایت از حقوق مالکیت، وجود قوانین، مقررات و رویه‌های زائد، عدم وجود سیاست‌های مؤثر حمایت از تولیدی‌های تازه تأسیس، تخصیص ارز به واردات کالاهای تمام شده به‌جای مواد اولیه، فقدان استراتژی واحد تولید، عدم آموزش متناسب با نیاز اقتصاد کشور، پیچیدگی‌های اداری دریافت مجوز، رانت، فساد و سوءاستفاده از موقعیت شغلی

۹- **موانع مرتبط با نظام تامین اجتماعی:** وجود قوانین غیرضروری بیمه‌ای با تفاسیر متعدد، سازوکار غیر مناسب در رسیدگی به شکایات بیمه‌ای، تفسیر جانب‌دارانه بخشنامه‌های سیاستی سازمان تأمین اجتماعی

موانع فرهنگی و جامعه‌شناسی اقتصادی	موانع مرتبط با نظام بانکی	موانع مرتبط با نظام مالیاتی	موانع مرتبط با بازار سرمایه	موانع مرتبط با فضای اقتصاد کلان کشور	موانع درون بنگاهی	موانع بازرگانی	موانع مرتبط با نظام سیاست‌گذاری و اداری کشور	موانع مرتبط با نظام تأمین اجتماعی
عدم وجود فرهنگ کار، تلاش و سخت‌کوشی	عدم وجود سازوکار شفاف و مناسب در ارائه تسهیلات به تولید	عدم وجود مالیات بر عایدی سرمایه و سپرده‌های کلان بانکی	نرخ‌گذاری دستوری اوراق بهادار توسط بانک مرکزی و سازمان بورس	عدم وجود زنجیره‌های ارزش	قدیمی بودن تکنولوژی	زمان‌بر بودن ترخیص واردات مواد اولیه	عدم حمایت از نشان‌های ملی	وجود قوانین غیر ضروری بیمه‌ای با تفاسیر متعدد
عدم وجود روحیه ریسک‌پذیری	بدهی معوق تولیدی‌ها به بانک‌ها	اخذ مالیات از معاملات نسبه و غیر نقدی	عدم انتشار صکوک با رتبه‌بندی	عدم وجود ثبات اقتصادی	مدیریت به‌روز و کارآمد	عدم استفاده از ظرفیت تعرفه ترجیحی	عدم وجود شفافیت	سازوکار غیر مناسب در رسیدگی به شکایات بیمه‌ای
عدم وجود فرهنگ کارآفرینی	صرف‌بخش عمده‌ای از تسهیلات بانکی به بخش خدمات به‌جای تولید	عدم پرداخت مالیات توسط بخش‌های پنهان و بخش‌های فاسد اقتصادی	بالا بودن هزینه انتشار اوراق بهادار مالی	نهادینه شدن اقتصاد متکی به نفت	ضعف در منابع انسانی به‌روز	عدم امکان ارتباطات مناسب بین‌المللی	رقابت دولت و بخش خصوصی در برخی حوزه‌ها	تفسیر جانب‌دارانه بخشنامه‌های سیاستی سازمان تأمین اجتماعی
عدم وجود فرهنگ صبر و تدریج برای موفقیت	پایین بودن سقف تسهیلات اعطایی بانک‌ها به بخش تولید	فشار مالیاتی بر واحدهای تازه تأسیس یا واحدهای مشکل‌دار	توزیع غیر شفاف منافع حاصل از انتشار اوراق	کاهش قدرت خرید مردم	عدم تولید تقاضا محور	تحریم مواد اولیه و تجهیزات مورد نیاز	عدم وجود سامانه‌های قدرتمند اطلاعاتی	
وجود دیدگاه‌های جبرگرایانه برای موفقیت و شکست	عدم اولویت‌بندی و سطح‌بندی تولیدی‌ها و طرح‌های تولیدی به‌منظور اعطای تسهیلات		پیچیدگی ماهیت صکوک و فرآیندهای آن	سستی بودن نگاه به تولید در کشور		عدم پایش مناسب ظرفیت بازارهای بین‌المللی	عدم وجود سیاست‌های حمایت از تولید صادرات محور	
نگاه غلط به دولت به‌عنوان نهاد توزیع پول				عدم صادرات محوری تولید		واردات کالاهای غیر ضروری	ضعف در قوانین حمایت از حقوق مالکیت	
فرهنگ مصرف کالاهای خارجی				مشکلات سیستم حمل و نقل			وجود قوانین، مقررات و رویه‌های زائد	
فرهنگ به دنبال گنج بودن				عدم ارتباط مناسب صنعت و دانشگاه			عدم وجود سیاست‌های مؤثر حمایت از تولیدی‌های تازه تأسیس	
عدم وجود روحیه همکاری میان فعالان اقتصادی				گسترده‌گی زیرپله‌ای‌ها و بخش پنهان اقتصاد			تخصیص ارز به واردات کالاهای تمام شده به‌جای مواد اولیه	
				غیررقابتی بودن بازار در برخی حوزه‌ها			فقدان استراتژی واحد تولید	
				گسترده‌گی قاچاق			عدم آموزش متناسب با نیاز اقتصاد کشور	

	پیچیدگی‌های اداری دریافت مجوز			گسترده‌گی فعالیت‌های غیر مولد اقتصادی				
	رانت، فساد و سوءاستفاده از موقعیت شغلی							

جدول شماره (۳) مدل نهایی تحقیق مبتنی بر روش تحلیل مضمون

۵- بحث و نتیجه‌گیری

هدف از این پژوهش آن بود که با دید کل‌نگر و جامع مجموعه موانع و مشکلات تولید در اقتصاد جمهوری اسلامی ایران احصاء و مورد بررسی قرار گیرد. بدین منظور با مروری جامع و نظام‌یافته بر مطالعات اسنادی (کتاب‌ها، مقالات و سایر مکتوبات) و انجام مصاحبه‌های خبرگانی پیرامون موانع و مشکلات تولید داده‌های مورد نیاز گردآوری شده و سپس با استفاده از روش تحلیل مضمون، این داده‌ها مورد بررسی و تحلیل قرار گرفتند. براساس یافته‌های پژوهش، ۶۴ مضمون پایه و ۹ مضمون سازمان‌دهنده ذیل مضمون فراگیر موانع و مشکلات تولید در اقتصاد جمهوری اسلامی ایران استخراج گردید.

براساس یافته‌های پژوهش می‌توان موانع و مشکلات تولید در اقتصاد جمهوری اسلامی ایران را به ۹ دسته کلی تقسیم نمود. برخی از این موانع، موانع فرهنگی یا سیاست‌گذارانه هستند اما اکثر آن‌ها موانع اقتصادی هستند. به عنوان مثال از یک سو «عدم وجود فرهنگ کارآفرینی»، «نگاه غلط به دولت به عنوان نهاد توزیع پول»، «عدم وجود روحیه همکاری میان فعالان اقتصادی» و یا «تخصیص ارز به واردات کالاهای تمام شده به جای مواد اولیه» نمونه‌هایی از موانع فرهنگی یا سیاست‌گذارانه هستند که موجب کند شدن و توقف تولید در اقتصاد کشور می‌شوند. از سوی دیگر «عدم وجود ثبات اقتصادی»، «بالا بودن هزینه انتشار اوراق بهادار مالی»، «عدم پرداخت مالیات توسط بخش‌های پنهان و بخش‌های فاسد اقتصادی»، «بدهی معوق تولیدی‌ها به بانک‌ها» و «عدم وجود مالیات بر عایدی سرمایه و سپرده‌های کلان بانکی» نمونه‌هایی از موانع اقتصادی هستند که موجب کند شدن و توقف تولید در اقتصاد کشور می‌شوند. در انتها توصیه می‌شود برای رفع موانع و مشکلات بر سر راه تولید در اقتصاد جمهوری اسلامی ایران لازم است، وظیفه هر دستگاه برای رفع هر یک از مشکلات احصاء شده، مشخص گردد و به صورت ویژه پیگیری‌های لازم جهت رفع

این موانع صورت گیرد. نکته دیگر آنکه رفع موانع به صورت تک بعدی صورت نمی گیرد؛ بلکه برای رفع موانع و مشکلات موجود بر سر راه تولید در اقتصاد جمهوری اسلامی ایران لازم است همه موانع به صورت همزمان مورد بررسی و رفع قرار گیرند؛ چراکه رفع هر یک از موانع، موجب تسهیل رفع سایر موارد شده و به نوعی هم افزایی صورت می گیرد.

منابع و مأخذ:

۱. اخوان، محمدجواد؛ «گزارش ارزیابی رونق تولید»؛ **اندیشکده برهان**، ۱۳۹۸، منتشر شده در: [/http://www.borhan.ir/6742](http://www.borhan.ir/6742)
۲. اسحاقی، سید حسین؛ «ساز و کار تولید ملی؛ ظرفیت‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها»؛ قم: **مرکز نشر هاجر**، ۱۳۹۱.
۳. آرمان، بهمن؛ «بررسی موانع تولید با تأکید بر بازار سرمایه، سرمایه‌گذاری خارجی و سهم سرمایه‌گذاری در GDP»؛ **فصلنامه مجلس و راهبرد**، س ۱۳، ش ۵۲، ۱۳۸۵.
۴. بی‌نا؛ «جایگاه تولید ملی در اقتصاد کجاست؟»؛ **اندیشکده برهان**، ۱۳۹۷، منتشر شده در: <https://egeram.ir/article/5152>
۵. پویا، علیرضا؛ قره‌باغی، نسترن و بهپور، الهام؛ «طبقه‌بندی چالش‌ها و تنگناهای مدیریتی تولید ملی و راهکارهای مقابله با آن»؛ **نخستین همایش آسیب‌شناسی تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه ایرانی**، ۱۳۹۱.
۶. توانایی فرد، حسن؛ «فرهنگ تشریحی اقتصاد»؛ تهران: **جهان‌رایانه**، ۱۳۸۵.
۷. حمیم، سلیمان؛ «فرهنگ معاصر انگلیسی به فارسی دو سویه»؛ تهران: **فرهنگ معاصر**، ۱۳۸۶.
۸. خوش‌چهره، محمد؛ ایروانی، محمدجواد؛ حسینی، سیدشمس‌الدین و علوی، حمید؛ «ارائه الگوی راهبردی تولید ملی با رویکرد اقتصاد مقاومتی»؛ **فصلنامه مطالعات مدیریت راهبردی دفاع ملی**، س ۳، ش ۱۱، ۱۳۹۸.
۹. دژپسند، فرهاد؛ «محورهای اصلی اقدامات وزارت اقتصاد و دارایی در سال ۱۳۹۹»؛ **شبکه تعاملی تحلیل گران اقتصاد ایران**، ۱۳۹۹، منتشر شده در: <https://econet.mefa.ir/news/24>
۱۰. سعیدی، علی؛ عندلیب، محمد و کجوری‌هرج، جواد؛ «شناسایی موانع نقش‌آفرینی عشایر در تولید ملی با رویکرد توازن حق‌مدار»؛ **فصلنامه پژوهش‌های اقتصاد و توسعه منطقه‌ای**، س ۲۵، ش ۱۶، ۱۳۹۷.
۱۱. شفیعا، محمدعلی و موسوی‌لقمان، سیده اشرف؛ «طراحی مدل مفهومی تعامل دولت و تولیدکنندگان داخلی برای تقویت تولید ملی با بهره‌گیری از تحلیل محتوای کیفی»؛ **نشریه مدیریت فردا**، س ۱۳، ش ۴۴، ۱۳۹۴.
۱۲. شهنازی، روح‌الله و دهقان‌شبابی، زهرا؛ «بررسی تاثیر فضای کسب و کار بر رشد اقتصادی در کشورهای منتخب»؛ **پژوهشنامه اقتصادی**، س ۱۱، ش ۳، ۱۳۹۰.

۱۳. عابدی جعفری، حسن؛ تسلیمی، محمدسعید؛ فقیهی، ابوالحسن و شیخزاده، محمد؛ «تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی»؛ **فصلنامه اندیشه مدیریت راهبردی**، س ۵، ش ۱۰، ۱۳۹۰.

۱۴. عنذلیب، محمد و صادقی شاهدانی، مهدی؛ «شناسایی و رتبه بندی موانع اقتصادی سرمایه گذاری در تولید کالاهای اساسی کشاورزی»؛ **فصلنامه تحقیقات اقتصاد کشاورزی**، س ۱۱، ش ۴۴، ۱۳۹۸.

۱۵. فیض‌پور، محمدعلی؛ رادمنش، سعیده و شاه‌محمدی مهرجردی، ابوالفضل؛ «ظرفیت های خالی در صنایع تولیدی ایران و نقش آن در افزایش تولید ملی»؛ **فصلنامه مجلس و راهبرد**، س ۲۳، ش ۸۶، ۱۳۹۵.

۱۶. قنادان، محمود؛ «کلیات علم اقتصاد»؛ تهران: **انتشارات دانشگاه تهران**، ۱۳۸۶.

۱۷. میرمطهری، سیداحمد؛ «نگاهی به اقتصاد ایران»؛ لاهیجان: **نیک نگار**، ۱۳۸۸.

۱۸. هوشنگی، حمید؛ «حرکت جهادی و توجه به ظرفیت‌های داخلی لازمه تحقق «جهش تولید» است»؛

خبرگزاری تسنیم، ۱۳۹۹، منتشر شده در: <https://tn.ai/۲۲۲۷۹۱۵>

۱۹. Adi Mursalin, S. E.; "English For Business"; Indonesia: **Scopindo Media Pustaka**, ۲۰۲۰.

۲۰. Boyatzis, R. E.; "Transforming qualitative information: Thematic analysis and code development"; **Sage**, ۱۹۹۸.

۲۱. Braun, V., & Clarke, V.; "Using thematic analysis in psychology"; **Qualitative research in psychology**, ۳(۲), ۲۰۰۶.

۲۲. Del Monte, A., & Papagni, E.; "R&D and the growth of firms: empirical analysis of a panel of Italian firms"; **Research policy**, ۳۲(۶), ۲۰۰۳.

۲۳. Goddard, J., Wilson, J., & Blandon, P.; "Panel tests of Gibrat's law for Japanese manufacturing"; **International Journal of Industrial Organization**, ۲۰(۳), ۲۰۰۲.

۲۴. Harrison, M.; "Economic Warfare in Twentieth-Century History and Strategy"; **Centre for Economic Policy Research**, ۲۰۲۰, Retrived from: <https://b۲n.ir/۷۸۵۸۸۲>

۲۵. Michie, J.; "The Handbook of Globalisation"; Cheltenham: **Edward Elgar Publishing**, ۲۰۰۳.

۲۶. Midrash, M.; “Thematic Analysis: The Secret to Rightly Dividing the Torah of Life”; ۲۰۱۱, Retrieved from: <https://bfn.ir/۲۹۰۲۴۱>
۲۷. Mukherjee, S. & Ghose, A.; “Economics for C.A. Professional Education Course-۱”; **Delhi: New Age International**, ۲۰۰۲.
۲۸. Muš, J.; “Customs wars in the Balkans”; **New Eastern Europe**, ۳۶(۲), ۲۰۱۹.
۲۹. Pera, J.; “The third currency war as an effect of post-crisis changes in the international currency system. The risk aspect—the case analyses of Brazil”; **Journal of Economics & Management**, ۳۱, ۲۰۱۸.
۳۰. Sickles, R., & Zelenyuk, V.; “Measurement of Productivity and Efficiency: Theory and Practice”; Cambridge: **Cambridge University Press**, ۲۰۱۹.
۳۱. Sleuwaegen, L., & Goedhuys, M.; “Growth of firms in developing countries, evidence from Côte d'Ivoire”; **Journal of development Economics**, ۶۸(۱), ۲۰۰۲.
۳۲. Urata, S.; “US–Japan Trade Frictions: The Past, the Present, and Implications for the US–China Trade War”; **Asian Economic Policy Review**, ۱۰(۱), ۲۰۲۰.
۳۳. Wahane, S. N. & Shahare, A.; “Evaluation of Part Production Methodology in automotive industry”; **Evaluation**, ۰(۰), ۲۰۱۸.

Abstract:

Over the past decade, with the intensification of economic sanctions, the weaknesses in the country's economy have become more apparent, and for this reason, the Supreme Leader, considering the fundamental importance of this issue, announced the general policies of the resistance economy in ۲۰۱۴. One of the most fundamental clauses in the general policies of the resistance economy is to pay attention to improving the level of production in the country, which has been more explicitly emphasized by the Supreme Leader of the Revolution in the past few years. Considering that maintaining, improving and jumping the level of production in the country is one of the most basic economic strategies of the Islamic Republic of Iran in the current situation, it is necessary to comprehensively study and analyze the obstacles and problems of the country's production. This can strengthen the national economy and reduce its vulnerability.

In this article, we tried to present these barriers in a categorized way using the content analysis method. In order to use the content analysis method while collecting written data related to the subject, several group interviews have been used. Finally, ۱۸۴ initial components and ۱۳۵ initial codes of inferred texts, ۶۴ basic themes and ۹ organizing themes with the titles of cultural barriers and economic sociology, barriers related to the banking system, barriers related to the tax system, barriers related to the capital market, barriers related to the macroeconomic environment of the country, barriers within the enterprise, trade barriers, barriers related to the country's policy and administrative system and barriers related to the social security system with a comprehensive theme "barriers and problems of production in the economy of the Islamic Republic of Iran" were extracted.